

CUMHURİYET DÖNEMİNDE ORTAÖĞRETİM KURUMLARINDA COĞRAFYA EĞİTİM VE ÖĞRETİMİNİN GELİŞİM SÜRECİ

Yrd. Doç. Dr. Kemalettin ŞAHİN
Ondokuzmayıs Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü

ÖZET

1924 yılından beri ortaöğretim kurumlarında ders geçme sistemi içerisinde Coğrafya öğretimi ile ilgili en ciddi değişikliklerin son 10 yılda yapılanlar olduğu görülür. Bu değişiklikler ile ortaöğretim kurumlarında (mesleki ve teknik liseler dahil) Coğrafya öğretimi X. ve XI. sınıflarında "ortak genel kültür dersleri" kapsamında çıkarılmış, "alan dersleri" veya "seçmeli dersler" grubuna dahil edilmiştir. Bu durum, çoğu alanlarda ki öğrencilere, bu dersin lise öğrenimi boyunca IX. sınıflar dışında hiç öğretilmemesine neden olmuştur. Coğrafya eğitimi ve öğretiminin bu değer kaybı yalnızca ortaöğretim kurumlarında değil, Yükseköğretimin ilgili bölümlerinde de farklı şekillerde yaşandığı hatta Coğrafya öğretiminde ciddi ve gittikçe nitelik kaybeden bir dönem ile karşı karşıya bulunulduğu uzmanlar tarafından dile getirilmektedir. Bu çalışma ile, ortaöğretim kurumlarında Coğrafya eğitimi-öğretiminin Cumhuriyet döneminde haftalık ders saatlerinin tarihsel gelişimi ve sosyal bilimlerin diğer branşlarına göre seviyesi gözden geçirilecektir. Böylece ders programlarında yapılacak değişiklikleri, Coğrafya derslerinin ortaöğretimin bütün seviyelerinde öğretilmesi ile hedeflenen sonuçlara nasıl ulaşılacağını gösterecektir. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından zaman zaman makro seviyede ders geçme sistemi ile ilgili değişikliğe gidilmiş olsa da, coğrafya öğreniminin ortaöğretim seviyesinde tüm alanlarda ve sınıflarında öğretilmesinin gerekli olmadığı düşüncesi hissedilmektedir. Oysa böyle bir durum geleceğin bireylerinin genel kültür kazanımlarında ve sosyalleşmelerinde önemli bir eksik olarak ortaya çıkacağı kuşkusuzdur.

Anahtar Kelimeler
Coğrafya, yöntem, kültür, lise

1.GİRİŞ

Günümüz toplumunun bireyleri, içinde bulunulan çağın koşulları çerçevesinde yaşama hızlı uyum sağlama, çabuk ve etkin karar verebilme zorunluluğu ile karşı karşıyadır. Sosyal bilimler öğretimi de öğrencilerin çevreye, topluma ve insanlığa karşı sorumluluklarını öğrenebilecekleri bir alandır. Eğitimcilerin bir çoğu, Sosyal bilimler öğretimini, eğitimin "en ağır kısmı olan ortaöğretim" de çağdaş uygarlığın ve kalkınmanın zorunlu kıldığı sosyal olgunluğu ve uyumu sağlayan ve geliştiren bir alan olarak görmektedirler

(Özoğlu, 1974). Bu bağlamda Sosyal bilimlerin amaçlarından birinin de, insanları bir topluluğun değil toplumun bir üyesi yapma çabası olduğu görülür. Böylece genelde sosyal bilimler, özeldense Coğrafya öğrenimi, başta yakın çevresi olmak üzere, üzerinde yaşadığı ülkeyi ve dünyayı öğrenen bireylerin yetişmesine katkıda bulunmak amacını sağlamaya yöneliktir.

Bu makalenin genel amacı, Cumhuriyet döneminde ortaöğretim kurumlarında, Coğrafya derslerinin gelişim seyrini ortaya koymaktır. Özel amaçları ise,

1-Coğrafya kavramı içeriğinde mekan, çevre ve çevre bilinci gibi kavramları geliştirmeyi önplana çıkararak, öğrencilerde yurt sevgisi düşüncesinin oluşmasına katkı sağlamaktır. Bu amacın gerçekleşmesinde, yakın çevre ve alan gezi uygulamalarının Coğrafya öğretimindeki yeri yadsınamaz.

2-Coğrafya öğretiminde, Coğrafya'nın ulusal ve uluslararası sorunları ortaya koyan ve çözümler sunabilen bir bilim olduğunun öğrencilere kavratılmasıdır.

2. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Ortaöğretim kurumlarında son 10 yılda ders geçme sistemlerinde önemli değişikliklere gidilmiştir. Bu değişiklikler ile Coğrafya öğretimi, genel ve mesleki- teknik liselerin IX. sınıfları hariç diğer sınıflarında öğretilmemektedir. Bu nedenle, günümüzde Coğrafya öğretiminin durumu (ders programları, dersin amacı ve kapsamı) ortaya koymak amacıyla;

a-1997 yılında Ondokuzmayıs Üniversitesi coğrafya bölümü birinci sınıf öğrencilerine, lise dönemlerinde Coğrafya derslerinin işleme yöntemleri, yakın çevre gezileri yapılabilme imkanlarını saptamak amacıyla, Türkiye'nin değişik lise türlerinden gelen toplam 89 öğrenciye yazılı anket ve mülakat uygulanmıştır,

b-2000-2001 öğretim yılında, aynı Üniversitenin Türkçe bölümü 1. sınıf öğrencilerine ortaöğretim kurumlarında Coğrafya derslerinin öğretimi üzerine 105 öğrenciye mülakat yapılmıştır. Ayrıca, Türkçe bölümünün 3. sınıf öğrencilerine, almış oldukları akademik düzeydeki Coğrafya eğitiminden kazanımlarını, Coğrafya kavramı hakkında düşüncelerini belirlemek amacıyla toplam 109 öğrenciye yazılı anket uygulaması yapılmıştır. Böylece Türkiye'nin değişik bölgelerindeki 303 farklı lisesinde Coğrafya derslerinin uygulama içeriği hakkında örnekleme yöntemiyle bilgi sağlanmıştır.

c-Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisinden Coğrafya derslerini konu alan ilgili sayılar taranmış, günümüzdeki ortaöğretim kurumlarında Coğrafya eğitimi ve öğrenimi hakkında bilgiler elde edilmiştir.

3. NEDEN COĞRAFYA?

En genel anlamda Coğrafya'yı İzbirak (1986), "Coğrafya, bütün çeşitlilikleriyle yeryüzüne bağlı olayları, tanıtan bunları açıklayan bilimdir", şeklinde tanımlamaktadır. Coğrafya nedir, neden

Coğrafya? sorusuna, Coğrafya bölümü dışında 214 Üniversite öğrencisi aşağıdaki cevapları vermişlerdir.

Tablo 1-Coğrafya Kavramından Ne Anlıyorsunuz?:

Yeryüzü şekillerinin oluşumu, gelişimi ve ortamın insan üzerine etkisi	% 28
İnsan çevre arasındaki ilişkiler	% 21
İnsan-çevrenin birbirini etkilemesi	% 21
İnsan-yeryüzü şekilleri arası ilişkiler bilimi	% 11
İnsan –mekan arası ilişkiler	% 7
İnsan-doğa arasındaki ilişkilerin incelenmesi	% 7
Doğayla mücadeleyi inceleyen bilim dalı	% 2
Harita bilimi	% 2
İnsanlar arası ilişkiler	% 1

Tablo 1'e göre, Coğrafya denildiğinde öğrencilerin aklına ilk gelen terimlerin ağırlık sırasına göre, **yeryüzü şekilleri, ortam, çevre, mekan, doğa, harita, insan ilişkileri** olduğu görülür. Hatta daha ayrıntıya girildiğinde, “*çevre*” ya da “*yaşanılan yer-mekan*” kavramı ağırlıklı olarak önplana çıkmaktadır. Bu durum günümüzde Coğrafya bilgisinin insanlara sağladığı kazanımların başında “*insan-mekan ilişkisi, çevre, çevre sorunları, çevreye karşı duyarlılık*” gibi terimlerin geldiğini göstermektedir. Diğer bir deyişle, Coğrafya, fiziki-beşeri sorunları anlama-algılama ve ilişkilendirmeyi düşündürmektedir. Bu şekilde bir yaklaşımın ortaya çıkmasında muhtemelen, Coğrafya'nın tanımını çevre/çevre sorunları ile somutlaştırarak ilişkilendirmek etkili olmuştur.

Çevre kavramının değişik bilim dalları arasında farklı şekilde tanımlandığı görülür. Örneğin, bazı çevre bilimciler çevreyi ikiye ayırmaktadırlar. Doğal ve yapay çevre. Doğal çevre, doğal olaylara bağlı olarak oluşan henüz insanın müdahale edemediği veya değiştiremediği tüm doğal varlıklar olarak tanımlamaktadırlar(yeryüzü şekilleri, bitki örtüsü, akarsular, deniz...). Yapay çevre ise, insan tarafından oluşturulan tüm değer ve varlıklar olarak açıklanmaktadır (Yıldız, Sipahioğlu, Yılmaz, 2000). Bu bağlamda çevrenin, doğa-insan arasındaki ilişkiler olarak ele alındığı görülür. Oysa Coğrafya biliminde kültürel çevrenin de önemli olduğu bilinmektedir. Nitekim Coğrafya'nın, **konum, yer, insan/çevre etkileşimi, yer değiştirme, hareket ve bölge** kavramlarını kapsadığı, konum teriminin içerisinde, ise, **sit(yer),** **situasyon(durum)** ve çevre kavramlarının yer aldığı, buna karşılık, çevrenin yer ve durumun bileşkesi olup, bir yerin hem fiziksel hem de kültürel özelliklerini taşıdığı belirtilmektedir (YÖK/ Dünya Bankası, 1997). Bir diğer deyişle, Coğrafya insan-çevre ilişkisini inceleyen temel bilimdir(Kayan,2000). Bu yönüyle Coğrafya bilimi çevre kavramına daha geniş anlam yükleyerek, çevre bilimciler ile yaklaşım farkını ortaya

koymaktadır. Böylece, İlköğretim ve Ortaöğretimde Yrd. Doç. Dr. Kemalettin ŞAHİN

Coğrafya öğrenimi, bireylere başta yakın çevresi olmak üzere yaşadığı ülkesi ve dünyasını tanıma imkanı sunmaktadır. Nitekim, yapılan anket sonuçlarından da bu dersin mutlaka öğrenilmesi gerektiği sonucuna varılabilmektedir (Tablo II).

Tablo:II- Coğrafya Dersleri İlköğretim ve Ortaöğretim 'de Neden Öğrenilmelidir?

Çevre bilincinin uyanmasına yardımcı olur.	% 38
Yaşadığı yakın çevreyi tanımaya yardımcı olur.	% 25
Yaşadığı ülkesini tanıması ve yurt sevgisi kazanmasını sağlar.	% 13
Çocuklarda soyut düşünebilme dönemi 10-12 yaşından itibaren geliştiği için Coğrafya derslerinde geçen kavramlar ancak bu dönemlerden itibaren verilmesi gerektiği için.	%14
Dünyadaki farklı ülkeler ve kültürleri hakkında bilgi sahibi olunmasını sağlar.	% 6
İlköğretim döneminde öğrenilenler yaşam boyu unutulmazlar	% 2
Çevrede meydana gelen doğal olayların nasıl oluştuğu öğrenilir.	% 2

Tablo II' ye göre, ankete katılanların önemli bir çoğunluğunun Coğrafya derslerinin, yakın çevrenin tanınmasına ve çevre bilincinin uyandırılmasına yardımcı olduğunu açıklamışlardır (%63). Bu durum Coğrafya öğreniminin insanlara sağladığı kazanımların neler olduğunun da bir ifadesi olmalıdır. Bu yüzden Coğrafya'nın yalnızca akarsuların uzunlukları, dağların yükseklikleri, ülkelerin yüzölçümlerinin bilinmesi olmadığı, bunların yanında bir sentez bilimi olduğu, ulusal ve uluslar arası sorunları ele alarak çözümler üretebilen bilim olduğu anlaşılmaktadır (Şahin, 2001).

4. ORTAÖĞRETİMDE YAKIN ÇEVRE'Yİ TANIMA BİLİNCİ

Milli Eğitimin amaçları arasında bireylere yurt sevgisi kazandırmanın önemli bir yeri vardır. Bunun ilk adımı Coğrafya derslerinde yakın çevreden başlayarak uzak çevreyi tanıma ile başlamaktadır. Avrupa ülkelerinde Coğrafya öğretimi yakın çevreden başlayarak uzak ülkeleri tanımaya doğru uygulanmaktadır (NİŞANCI, 1980). Bu nedenle Coğrafya öğretmenleri öğrencilerine yakın çevreyi tanıtıcı gününbirlik geziler düzenlemelidir. Bu gezilerle yakın çevrenin güzellikleri, doğal özellikleri ve çevre bilincinin geliştirilmesine katkıda bulunması sağlanmalıdır. Ayrıca, ortaöğretim kurumlarında "Gezi İnceleme Kolu" Coğrafya öğretmenleri

tarafından yürütülmelidir. Nitekim Şahin (2001), İlkokullarda da yakın çevreden başlayarak uzak çevreye doğru öğretimin gerekli ve önemli olduğunu açıklamaktadır. Savard, Yüzbaşıoğulları(1969) 'da insanın yurt sevgisi ve yurttaşlık bilincinin gelişmesinde öncelikli olarak yakın çevre tarihi ve coğrafya öğretiminin payının önemli olduğunu vurgulamaktadır. M. Sorre'nin (Enseignement public)'in yazdığı, Savard ve Yüzbaşıoğulları'nın derlediği ve çevirdikleri eserinde Coğrafyayı realist bir ders haline getirebilmek için ilk yapılacak işin yakın çevre manzaralarından yararlanmak olduğunu açıklamaktadır. Hatta, devamında ilköğretimin 1. ve 2. kademe sınıflarında "sınıfta ve gezide hayat bilgisi" önerisini ortaya koyarak, yakın çevre gezilerinin (gözlem-deney) önemini vurgulamıştır. 29 Ağustos 1983 tarih ve 2146 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi ve 14 Eylül 1992 tarih ve 2366 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisine göre, ortaöğretim seçmeli Coğrafya ders programlarının amaçlar kısmında, yukarıda değinilen bilgilerin maddeleştirildiği görülür (örneğin, madde, 1,3,4). Dolayısıyla tüm derslerin amaçlarında olduğu gibi, Coğrafya derslerinde de alan gezileri, yakın çevreyi tanıma, yurdunu tanıma, çevresini koruma bilincinin geliştirilmesi daha ağırlıklı olarak vurgulanmaktadır.

5. COĞRAFYA MÜFREDAT PROGRAMLARI

Ülkelerin sosyal gruplarının daha iyi yaşam standartlarına ulaşmalarında müfredat programları önemli bir işleve sahiptir. Böylece her ulus fiziksel, entellektüel ve moral değerlerini yayma, geliştirme ve koruma olanaklarına erişirler(BUSSHOFF, YERODÍA, 1991). Bu Bağlamda Türkiye'de 1924 yılında "Öğretimin Birleştirilmesi Kanununun" (Tevhid-i Tedrisat) kabul edilmesinden sonra okul programlarında değişiklikler yapılmaya başlanmıştır. 1930 yıllarında Harf devrimiyle eğitimde yeni değişikliklere gidilmiş ve bu arada görüşlerinden yararlanılmak üzere çağrılan eğitimcilerin(*John Dewey, Kühne, Buyse, Walter Kemennier ve grubu*) ülkenin eğitim sisteminde önemli etkileri görülmüştür. (ÖZOĞLU, 1974).

Ortaöğretim kurumlarında 1924-1941 yılları arasında uygulanan Coğrafya öğretim programları ve ders saatlerinde tedricen bir artış gözlenmektedir(Tablo:IV). 1941'deki 1. Türk Coğrafya Kurumu Kongresi, program komitesince hazırlanan programın içeriğine bağlı kalınarak 1970'li yıllara kadar uygulama esasları korunan bu programda, Coğrafya derslerinin ikişer saat öğretilmesi öngörülmüştür(DOĞANAY,1989). Coğrafya öğretimiyle ilgili esas değişiklikler geçen yüzyılın son 10 yılında yapılmıştır (Tablo:IV, V, VI, VII, VIII, IX, X, XI, XII). Bu döneme kadar, Coğrafya dersleri Türkiye'de ortaöğretim kurumlarının tüm sınıflarında öğretilmiştir (YÜCEL, 1994).

Tablo:IV- Lise Ders Programlarında Coğrafya Derslerinin Yıllara Göre Durumu (1924-1941)

1924 Programı				Toplam
I. sınıf	II. sınıf	III. sınıf (Fen)	III.sınıf(Edebiyat)	4 saat
1 saat	1 saat	1 saat	1 saat	
1927 Programı				Toplam
I. sınıf	II. sınıf	III. sınıf (Fen)	III.sınıf(Edebiyat)	6 saat
2 saat	2 saat	1 saat	1 saat	
1934 Programı				Toplam
I. sınıf	II. sınıf	III. sınıf (Fen)	III.sınıf(Edebiyat)	6 saat
2 saat	2 saat	1 saat	1 saat	
1937 Programı				Toplam
I. sınıf	II. sınıf	III. sınıf (Fen)	III.sınıf(Edebiyat)	8 saat
2 saat	2 saat	3 saat	1 saat	

Kaynak: Özoğlu, (1974); Ankara.

Tablo:V- Lise Ders Programlarında Coğrafya Derslerinin Yıllara Göre Durumu (1941-1983)

1949 Programı					
I. sınıf	II. sınıf	III. sınıf	IV. sınıf(Fen)	IV.sınıf(Edebiyat)	Toplam
2 saat	2 saat	2 saat	-	-	6 saat
1958 Programı					
I. sınıf	II. sınıf(Fen)	II. sınıf(Edebiyat)	III sınıf(Fen)	III.sınıf(Edebiyat)	Toplam
2 saat	2 saat	2 saat	1	2	9 saat
1983 Programı					
I. sınıf	II. sınıf(Fen)	II. sınıf(Edebiyat)	III sınıf(Fen)	III.sınıf(Edebiyat)	Toplam
2 saat	2 saat	2 saat	2	2	10 saat

Kaynak: 1-2147 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı, Tebliğler Dergisi, 1983
2-Özoğlu, (1974); Ankara.

12 Eylül 1983 tarih ve 2147 sayılı Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisine göre, Modern Fen programı uygulayan liseler dahil, Endüstri Meslek Liselerinde IX, X, XI. sınıflarında haftada 2'şer saat Coğrafya dersleri öğretilmekteydi. Kız Meslek Lisesi ve Ticaret Lisesi gibi kurumlarda da haftada IX. sınıfta 2 saat, X. Sınıfta 2 saat ve XI. sınıfta 1 saat olmak üzere haftada 5 saat Coğrafya eğitimi verildiği anlaşılmaktadır.

2000'li yılların sonlarına doğru, ders geçme sistemlerinde köklü değişikliklere gidilmiştir. Bu bağlamda, mevcut ders programları ile haftalık ders saatleri sayıları da değiştirilmiştir Nitekim, 2.9.1991 tarih ve 20979 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Ortaöğretim Kurumlarında Ders Geçme ve Kredi Yönetmeliği"ne göre sistem, ders geçme ve kredi uygulamasına geçilmiştir. Böylece, derslerin alanlara göre dağılımı yapılmıştır. Nitekim, dersler Ortak ve Seçmeli dersler olarak yedi alanda gruplanmıştır. Bunlar; 1-Fen Bilimleri, 2-Sosyal Bilimler, 3-Sanat, 4-Spor, 5-Türk-Matematik, 6-Yabancı Dil, 7-Genel Kültür dersleridir. Bir öğrencinin okulu bitirinceye kadar almakla yükümlü olduğu dersler olan ortak dersler kapsamında, her öğretim yılının 1. döneminde ortak derslerden Türk Dili ve

Edebiyatı 1, Tarih 1, Matematik 1, Fen Bilimleri 1, Yabancı Dil 1 derslerini almak zorunda olduğu anlaşılmaktadır (MEB, 1992). Bu dersler kapsamında Coğrafya dersinin olmadığı görülmektedir. Ancak, ortak derslerden Coğrafya 1,2 dersleri öğrencinin altı dönemlik sürede istenildiği zaman alınacağı belirtilmektedir (MEB., 1992).

Günümüzde uygulanan sistem, 17 Haziran 1996 tarih ve 2455 sayılı Millî Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisinde yayımlanmıştır. Buna göre, “Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Sınıf Geçme Yönetmeliğini uygulayan ortaöğretim kurumlarının 9,10,11 ve 12. sınıflarına ait haftalık ders dağıtım çizelgelerini”, ortaöğretim kurumları, *Fen Bilimleri Alanı, Sosyal Bilimler Alanı, Türkçe-Matematik Alanı, Yabancı Dil Alanı,, Sanat(Resim) Alanı, Sanat(Müzik) Alanı, Spor Alanı* şeklinde yapılandıkları görülmektedir.

Tablo:VI Ders Geçme ve Kredi Sistemine Göre Liselerde Coğrafya Derslerinin Haftalık Ders Saati Sayısı(1992 Programı)

Ortak Dersler		
Dersin Adı	Haftalık Kredi	Kredi Sayısı
Coğrafya 1	2	4
Coğrafya 2	2	
Ortak Dersler		
Dersin Adı	Haftalık Kredi	Kredi Sayısı
1-Türkiye Coğrafyası	6	6
2-Türkiye'nin Beşeri ve Ekon. Coğrafyası.....1	4	8
2	4	
3-Ülkeler Coğrafyası	6	6
Fen Bilimleri Alanı		
Dersin Adı	Haftalık Kredi	Kredi Sayısı
Coğrafya	-	-
Sosyal Bilimler Alanı		
Dersin Adı	Haftalık Kredi	Kredi Sayısı
1-Türkiye Coğrafyası	6	6
2-Türkiye Beşeri ve Ekon. Coğrafyası.....1	4	8
2	4	
3-Ülkeler Coğrafyası	6	6
Sanat Alanı		
Dersin Adı	Haftalık Kredi	Kredi Sayısı
Coğrafya	-	-
Spor Alanı		

Dersin Adı	Haftalık Kredi	Kredi Sayısı
Coğrafya	-	-
Türkçe-Matematik Alanı		
Dersin Adı	Haftalık Kredi	Kredi Sayısı
Coğrafya	-	-
Yabancı Dil Alanı		
Dersin Adı	Haftalık Kredi	Kredi Sayısı
1-Türkiye Coğrafyası	6	6
2-Ülkeler Coğrafyası	6	6

Kaynak:MEB,1992.

Tablo:VII-Ortaöğretim Kurumlarından Liselerde Ortak Genel Kültür Dersleri Kapsamında Coğrafyanın Sınıflara Göre Dağılışı(1996 Programı)

Alanı	IX. SINIF	X. SINIF	XI.SINIF
Fen Bilimleri	2	-	-
Sosyal Bilimler	2	-	-
Türkçe-Matematik	2	-	-
Yabancı Dil	2	-	-
Sanat(Resim)	2	-	-
Sanat(Müzik)	2	-	-
Spor	2	-	-

Kaynak: MEB, 2455 Sayılı Tebliğler Dergisi, 1996

Tablo:VIII-Ortaöğretim Kurumlarından Liselerde Alan Dersleri Kapsamında Coğrafya derslerinin Sınıflara Göre Dağılışı

Alanı	IX. SINIF	X. SINIF	XI.SINIF
Fen Bilimleri	-	-	-
Sosyal Bilimler	-	6	3
Türkçe-Matematik	-	2	3
Yabancı Dil	-	-	-
Sanat(Resim)	-	-	-
Sanat(Müzik)	-	-	-
Spor	-	-	-

Kaynak: MEB, 2455 Sayılı Tebliğler Dergisi, 1996

Tablo, VII ve VIII' e göre, Ortak Genel Kültür Dersleri kapsamında coğrafya dersleri bütün alanların IX. sınıflarında haftada 2 saat olarak öğretilmekte, ancak, X ve XI. sınıflarında görülmemektedir. Diğer bir deyişle, bu dersin X. ve XI. sınıflarında genel kültür dersleri kapsamında çıkarıldığı anlaşılmaktadır. Oysa, coğrafya dersleri de Sosyal Bilimler içerisinde değerlendirilen bir kültür dersi olup, alanına bakılmaksızın ortaöğretimin bütün sınıflarında "Ortak Genel Kültür Dersleri" kapsamına alınmalıdır. Çünkü, Coğrafya bilgisi insanlara, zaman içinde, yer ve çevre

arasındaki ilişkiler hakkında bir anlayış getirme düşüncesini geliştirir. Yani, geçmişteki, şimdi ve gelecekteki dünya hakkında bilgi sahibi yapar. Bu yaklaşımı bir “olgu” olarak görmemiz mümkündür. Bu bağlamda küreselleşen dünyada coğrafyanın öneminin daha da artacağı görülmektedir. Ayrıca, sosyal bilgiler daha çok ilkokullarda verilmesine karşılık, sosyal bilimler ortaöğretim kurumları ve üniversitelerde öğretilir. Türkiye’deki ortaokul ve liselerde okutulan ders de “Sosyal Bilimler” diye adlandırılır ve dokuzuncu, **onuncu ve onbirinci** sınıfta Tarih, Coğrafya ve T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük adları altında verilirler(YÖK/Dünya Bankası Yay., 1997). Sosyal Bilimler Türk Dili ve Edebiyatı, Tarih, Coğrafya, Felsefe Grubu(Felsefe, Psikoloji, Sosyoloji ve Mantık) derslerinin tümünü belirtmek için kullanılır(Özoğlu,1974). Oysa, günümüzde halen uygulanmakta olan sınıf geçme sistemine göre, Coğrafya yalnızca liselerin IX sınıflarında zorunlu ortak ders olarak kabul edilmiş, X ve XI. sınıflarında ise alanlara göre ders saatleri düzenlenmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Sınıf Geçme Yönetmeliğini uygulayan ve halen günümüzde uygulanan sisteme göre, ortaöğretim kurumlarının haftalık ders dağıtım çizelgelerinde Coğrafya derslerinin öğrencilerin alması gereken tüm dersler içindeki payının oldukça az olduğu dikkati çekmektedir(Tablo:IX,X,XI,XII).

Tablo:IX-Fen Bilimleri Alanı (Ortak Genel Kültür ve Alan Dersleri)

	Coğrafya(%)	Tarih(%)	Türk Dili ve Edebiyatı(%)
IX. sınıf	7	7	14
X. sınıf	-	13	25
XI. sınıf	-	13	27

Tablo:X-Sosyal Bilimler Alanı (Ortak Genel Kültür ve Alan Dersleri)

	Coğrafya(%)	Tarih(%)	Türk Dili ve Edebiyatı(%)
IX. sınıf	7	7	14
X. sınıf	27	23	31
XI. sınıf	14	23	32

Tablo:XI-Türkçe-Matematik Alanı (Ortak Genel Kültür ve Alan Dersleri)

	Coğrafya(%)	Tarih(%)	Türk Dili ve Edebiyatı(%)
IX. sınıf	7	7	14
X. sınıf	9	9	32
XI. sınıf	14	9	32

Tablo:XII- Yabancı Dil Alanı (Ortak Genel Kültür ve Alan Dersleri)

	Coğrafya(%)	Tarih(%)	Türk Dili ve Edebiyatı(%)
IX. sınıf	7	7	14
X. sınıf	-	11	22
XI. sınıf	-	11	21

Görülüyor ki, ortaöğretim kurumlarının lise haftalık ders saatlerinde IX. sınıflarında Coğrafya dersleri ortak genel kültür dersleri kapsamında olduğu halde, X. ve XI. sınıflarında bu kapsam dışında tutulmaktadır. Ancak, Türkçe-Matematik ve Sosyal Bilimler alanlarında alan dersleri kapsamında değerlendirildiği için, payı yüksek görülmektedir. Oysa, mesleki ve teknik liselerin X. ve XI. sınıflarında bu ders öğretilmemektedir.

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Mili Eğitimin Temel amaçları arasında, yer alan “Yurt sevgisi” nin ilk adımları yakın çevreyi tanıma ile başlamaktadır. Bu bağlamda, Coğrafya derslerinin yeri yadsınamaz. Ancak, son on yılda, ortaöğretim kurumlarında Coğrafya derslerinin haftalık ders saati ve diğer dersler içerisindeki payı diğer yıllara göre azalmıştır. Hatta Fen, Matematik, Yabancı dil, Spor, Sanat gibi alanların X. ve XI. sınıflarında hiç öğrenilmemektedir. Oysa, Tarih dersleri ortak genel kültür dersleri kapsamında değerlendirilirken, Coğrafya gözardı edilmiştir. Bu yanlışlık mutlaka düzeltilmelidir. Coğrafya dersleri ortaöğretim kurumlarının (mesleki ve teknik liseler dahil) tüm sınıflarında alan farkı gözetilmeksizin öğretilmelidir. Ayrıca, ders kitaplarının içeriği, güncel bilgilere yer veren, bilgiyi geliştiren, kültürel mirasın önemini ortaya koyan, çevre bilincinden küreselleşme kavramlarına kadar modern bir bireyin tüm temel ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde düzenlenmelidir. Hatta, Şahin(2001)’inde belirttiği gibi, Yükseköğrenim görece her öğrenciye ülkemizin doğal ve beşeri kaynaklarını ortaya koymayı ve Türkiye’nin globalleşen dünyadaki yerini öğretmeyi amaçlayan Türkiye Coğrafyası’nı ortak zorunlu ders olarak okutulmasının sağlanması uygun olacaktır.¹

¹ -Gerek Devlet Memurluğu Sınavı(DMS) gerekse o’nun yerine geçen Kurum için Memurluk Sınavı’nda (KMS) memur adaylarına genel kültür kapsamında coğrafya sorularına da yer verilmektedir

KAYNAKÇA

- BUSSHOFF, L., YERODİA, A. AND OTHERS(1981).*Curricula and Lifelong Education*, Studies For Unesco, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation, Paris.
- DOĞANAY, H.(1989).Coğrafya ve Liselerimizde Coğrafya Öğretim Programı, *AKDTYK Coğrafya Araştırmaları Dergisi*(1),7-24.
- DOĞANAY, H.(1993). *Coğrafyada Metodoloji*, İstanbul: MEB Yayınları
- İZBIRAK, R.(1986).*Coğrafya Terimleri Sözlüğü*,İstanbul:MEB Basımevi
- KAYAN, İ.(2000).Türkiye Üniversitelerinde Coğrafya Eğitimi, *Ege Coğ. Dergisi*,(11),7-22.
- KLAUSMEIER, H.J.(1965).*Learning and Human Abilities*, Harper&Row, New York.
- KOÇMAN, A.(1999).Cumhuriyet Döneminde Yükseköğretim Kurumlarında Coğrafya Öğretimi ve Sorunları, *Ege Coğ. Dergisi*,(10), 1-44.
- M.E.B.(1992).*Ders Geçme ve Kredi Uygulamasına İlişkin Program Klavuzu*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, DAYM. Matbaası
- NALÇACI, A.(2001).*Cumhuriyetten Günümüze İlköğretim Sosyal Bilgiler Programındaki Değişmelerin Değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniv. Sosyal Bil. Enst. Erzurum, Türkiye.
- NİŞANCI, A.(1980).Okullarda Coğrafya Öğretimi Hakkında Bazı Düşünceler, *Atatürk Üniv. Ed. Fak. Araştırma Dergisi*,(12),343-350.
- ÖZEY, R.(1998).*Türkiye Üniversitelerinde Coğrafya Eğitimi ve Öğretimi*, İstanbul:Öz Eğitim Yayınları.
- ÖZGÜÇ, N.(1984).*Beşeri Coğrafyada Veri Toplama ve Değerlendirme Yöntemleri*, İstanbul: İstanbul Üniv. Yayınları.
- ÖZOĞLU, S.Ç.(1974).*Liselerde Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Ankara: Ankara Üniv. Eğitim Fak. Yayınları.
- SAVARD,C.(Der.), YÜZBAŞIOĞULLARI, N.(Çev.).(1969).*Çağdaş Pedagojiden Seçmeler*, Ankara: MEB. Basımevi.
- ŞAHİN, C.(2001).*Türkiye'de Coğrafya Öğretimi(Sorunlar-Çözüm Önerileri)*,Ankara:Gündüz Eğitim ve Yayıncılık
- Tebliğler Dergisi(1983). MEB yayınları,2146
- Tebliğler Dergisi(1983). MEB yayınları,2147
- Tebliğler Dergisi(1996). MEB yayınları,2455
- Tebliğler Dergisi(1996). MEB yayınları,2456
- TÜMERTEKİN, E;ÖZGÜÇ, N.(1997).*Beşeri Coğrafya:İnsan, Kültür, Mekan*, Ankara:Çantay Kitabevi,
- YILDIZ,K.;ŞİPAHIOĞLU, Ş.;YILMAZ, M.(2000). *Çevre Bilimi*, Ankara:Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- YÖK/DÜNYA BANKASI (1997).*Sosyal Bilimler Öğretimi*, Ankara:YÖK yayınları
- YÜCEL, H.A.(1994).*Türkiye'de Ortaöğretim*, Kültür Bakanlığı Başvuru Eserleri, Dizi no:31, Ankara: Milli Kütüphane Basımevi .